

УДК 378:070.4+82-93

Н. М. Миколаєнко,
аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИСТАВКИ ТА ЯРМАРКИ ЯК ОСНОВНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КНИЖКОВИХ ЗАХОДІВ: ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ РЕДАКТОРІВ ДИТЯЧИХ ОСВІТНІХ ВИДАНЬ

У статті зроблено спробу дослідити виставки та ярмарки як основні форми реалізації книжкових заходів.

Визначено культурно-просвітницький та комерційний характер книжкових виставок і ярмарок.

Охарактеризовано важливість взаємної співпраці рецензентів (учителів, методистів, фахівців видавничої продукції, авторів), споживачів (навчальні заклади, бібліотеки, сім'ї тощо) та продуцентів (видавництва, видавничі фірми тощо) для формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань. Окреслено перспективу книжкових заходів у популяризації дитячих освітніх видань.

Ключові слова: виставки, ярмарки, книжкові заходи, професійна культура, майбутні редактори дитячих освітніх видань.

Постановка проблеми. За умов глобалізаційних процесів в Україні відбувається стрімкий розвиток книговидавничої справи, що зумовлює необхідність дослідження редакторської діяльності, її особливостей. У цьому контексті виняткової актуальності набуває проведення книжкових виставок і ярмарок як складової формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань.

Аналіз наукових досліджень. Однією з обов'язкових умов формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань є книжкові ярмарки та виставки. Різні аспекти діяльності книжкових заходів знаходимо у дослідженнях Н. Зубко, Н. Сьомко, В. Кулаковської, Т. Микитин та інших науковців. Дослідження книжкової ярмарки як форми популяризації книги та видавничого бізнесу здійснили О. Афонін [1], М. Сенченко [2], Т. Микитин [3].

Зауважимо, що у вітчизняних фахових джерелах практично відсутні напрацювання щодо формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань. За таких обставин **метою нашої статті** є дослідження книжкових ярмарків та виставок як обов'язкової складової формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань.

Виклад основного змісту. Аналіз фахових джерел засвідчив, що у науковому просторі не розмежують поняття "виставка" й "ярмарок". "Виставка – це публічна демонстрація досягнень у різних сферах людської діяльності, що проводиться з ознайомчою метою. <...> Ярмарок означає експозицію товарів із метою їх безпосереднього розпродажу відвідувачам" [4]. Об'єднання цих понять можна пояснити тим, що такі заходи поєднують функції виставки, ярмарки та фестивалю. За таких обставин дефініція "виставки" вийшла за рамки тлумачення як демонстрації продукції певної категорії для фахівців та широкого кола відвідувачів. Відбулося злиття поняття "виставка" і "ярмарок" у результаті чого виставка-ярмарок – комплекс заходів, які мають комерційний характер і дозволяють експоненту використовувати усі маркетингові інструменти у процесі презентації результатів своєї діяльності. Окрім того, книжкові виставки-ярмарки мають культурно-просвітницький характер: інформування видавців, авторів, перекладачів, ілюстраторів, демонстрування їх доробків і нових проєктів, книжкові новинки; проведення різноманітних заходів для перелічених вище суб'єктів книжкового ринку; піднесення престижу української книги в суспільстві та формування "моди" на читання як альтернативи іншим способам вільного проведення часу. За нашими переконаннями, культурно-просвітницький характер книжкових заходів є одним з основних рис у формуванні професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань.

Книжковий ринок наповнений різноманітними виданнями, однак не всі навчальні заклади можуть забезпечити відповідною якісною літературою, не всі батьки можуть придбати книги для своїх дітей через цінову політику видавництва і розповсюджувачів. Більше того, не всі вчителі проінформовані або зацікавлені у видруку нових дитячих освітніх видань. Зазначимо, що освіта не сприяє забезпеченню інформації про видання, наприклад, через мережу Інтернет, покладаючи такі обов'язки на видавництва. Тому необхідно, щоб працівники дитячих освітніх видавництв надсилали анотації про видання для дітей у навчальні заклади, або в соціальні мережі, або на електронні пошти освітян, які підписані на новини видавництва тощо. Також необхідно, щоб учителі самостійно ознайомилися з новою книжковою продукцією для рецензування дитячих матеріалів і брали активну участь в обговореннях із приводу якості дитячих освітніх видань.

На нашу думку, саме взаємна співпраця рецензентів (учителів, методистів, фахівців видавничої продукції, авторів), споживачів (навчальні заклади, бібліотеки, сім'ї тощо) та продуцентів (видавництва, видавничі фірми тощо) може впливати на розвиток дитячих освітніх видань. Аналіз такої співпраці сприяє формуванню професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань у процесі фахової підготовки.

Організатори книжкових виставок і ярмарків стверджують, що інтерес фахівців до їх заходів не може зводитись лише до можливостей реалізовувати продукцію, тому якщо не завжди допомагають, то хоча б

сприяють експонентам в організації та проведенні презентацій, виставок, майстер-класів, тренінгів, семінарів, конференцій, круглих столів тощо, а учасники зацікавлені, щоб привернути увагу до результатів своєї діяльності відвідувачів. Таким чином, формується програма заходів, їх кількість та якість, значущість і результативність залежать лише від масштабності представницького заходу.

Аналізуючи інформаційні матеріали – програми, прес-релізи, публікації у пресі та у мережі Інтернет ми виявили, що кількість представницьких заходів, які відбуваються у рамках книжкових виставок і ярмарків щороку не лише збільшується, але й урізноманітнюється за рахунок залучення відомих особистостей, різних культурно-мистецьких напрямів, наприклад: літератури з музикою, театром, живописом, кіно, а останнім часом навіть із модою і кулінарією. Та більшість заявлених у програмах заходів – це презентації книг, видавництва і видавничих проєктів, а також періодичних видань. Зауважимо, якщо це презентація, то обов'язково з екзотичною назвою, інтерактивними елементами або костюмованою інсценізацією; якщо мастер-клас, то з японської каліграфії, лиття паперу чи паперової магії, а також літературні спаринги, перфоменси, чемпіонат із шахів, футбольний матч та інше. Такі видавництва, як "Фоліо" (м. Харків), "Нора-друк", "Грані-Т", "Країна мрій" (м. Київ), "Теза" (м. Вінниця), "Навчальна книга – Богдан" (м. Тернопіль), Літературна агенція "Піраміда", "Видавництво Старого Лева" (м. Львів) проводять представницькі заходи у межах найбільших вітчизняних і закордонних книжкових виставок і ярмарок [5].

Лідером за кількістю креативних заходів можна назвати видавництво "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", що організовує книжкові свята для різних вікових груп, і перетворює дитячу книжку на модний і популярний товар. Не поступається серед креативних презентацій дитячих видань і "Видавництво Старого Лева", яке у 3D форматі знайомить читачів із головними героями нового видання. Зауважимо, що лідером за кількістю інноваційних заходів є "Зелений пес", керівники та ідейні натхненники якого – брати Капранови у межах своїх презентацій організують змагання між командами. Наприклад, у культурно-розважальній програмі "Книжка і кухня", організатори разом з іншими відомими особистостями на виставці готують свої "фірмові" страви і роздають на пробу гостям виставки "Світ книги", яка відбувається у Києві.

Інший характер мають заходи, орієнтовані на дитячу і юнацьку аудиторію. Наприклад, редакція журналів "Ангелятко" та "Ангеляткова наука" з 2006 року проводить під час Форуму видавців у Львові "Свято читання у Країні ангелят", де працюють театральний, цирковий, спортивний, малювальний, танцювальний та інші майданчики, на яких професійні актори проводять різноманітні конкурси й забави.

Видавництво "Талант" (м. Харків) протягом останніх років черпає ідеї із відомих казкових сюжетів. Так, видавництво на одній із книжкових виставок оформили стенд у вигляді замку, де організують дитячий конкурс краси "Міс "Світ книги", учасницям якого пропонують створити образ казкового персонажу (Попелюшка, Червона Шапочка та інші).

Важливу роль для популяризації книги та формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань відіграють заходи, які передбачають міжособистісне спілкування – автограф-сесії, літературні спаринги, авторські вечори та зустрічі з поетами, письменниками, перекладачами. Це можуть бути як одноразові акції, так і повторювальні: щомісяця, щодня, щогодини або у режимі нон-стоп. Дуже часто вони відбуваються у форматі "відео / поезія", наприклад "Wiz-Art VideoPoetry" у рамках Форуму видавців або "музика / поезія", наприклад літературно-музичний open-air "Зіркова PROZA.UA" у Харкові та "Ніч поезії і музики нон-стоп" у Львові.

Зазначимо, що урізноманітнюється також місце проведення книжкових заходів. Їх влаштовують на стендах, у спеціально відведених для цього залах, на площах, у бібліотеках, музеях, навчальних закладах, театрах, кав'ярнях і навіть у видавництвах. Наприклад, у м. Одесі міжнародний книжковий ярмарок "Зелена хвиля" проходить як міське свято книги під відкритим небом на вулиці Дерибасівській. Це пов'язано із наявністю вільних площ для проведення презентаційних заходів із метою, якщо читач не іде до Книги, то Книга іде до читача. Тобто автори і видавці прагнуть спілкуватись із потенційними читачами у тому середовищі, яке є для них та читачів темпорально зручним і комфортним.

Наголосимо, що уперше українські дитячі книжки в 2013 році офіційно презентовано на Міжнародному дитячому книжковому ярмарку в Болонії (Італія). Участь у виставці взяли "Грані-Т" та "Видавництво Старого Лева". Болонський дитячий книжковий ярмарок, який відбувається щорічно з 1964 року, називають *alma mater* дитячих видань у Європі. Це – незвичайний книжковий ярмарок, на який з'їжджаються видавці, літературні агенти, письменники, ілюстратори, редактори, перекладачі, бібліотекарі, книготорговці з усього світу. Мета ярмарку – продати книжки "тут і зараз", демонстрація найновіших тенденцій у дитячому книговиданні, укладання угод купівлі-продажу авторських прав, відкриття нових дитячих письменників та ілюстраторів тощо. Зауважимо, що у Міжнародному дитячому книжковому ярмарку в Болонії відбулося вручення премій переможцям міжнародного конкурсу дитячої літератури Міжнародної Молодіжної Бібліотеки, одним із яких стало видавництво "Грані-Т" з книгою Василя Голобородька "Віршів повна рукавичка" [6].

Уваги заслуговує і *Фестиваль української дитячої книги "Азбукове Королівство Магів і Янголів"*, який організують щорічно восени у Музеї книги і друкарства України в Києві. Упродовж Фестивалю

діють виставки художніх робіт відомих митців, організують Міжнародний конкурс дитячого пленерного малюнку "Золотий мольберт", відбуваються творчі зустрічі з українськими письменниками, художниками, дослідниками дитячої літератури, психологами, презентації видань української дитячої книги, майстер-класи з виготовлення паперу, каліграфії, книжкової ілюстрації, традиційного українського та духовного співу, акторської майстерності тощо.

Особливої уваги заслуговує *Міжнародна книжкова виставка "Форум видавців у Львові"*. Програма Форуму складається з літературних акцій і конкурсів, презентацій видавництва і авторів, авторських зустрічей, літературних читань, автограф-сесій, дискусій, круглих столів, перфомансів тощо. З 1995 року запроваджено премію "Найкращий читач України", а з 2002 – конкурс дитячого читання "Найкращий читач України", який у 2005 році набув статусу всеукраїнського. Завершальним етапом змагання стає *дитячий фестиваль "Книгоманія"*. Це єдина в Україні й одна із небагатьох у Центральній та Східній Європі подій, цілком присвячених дитячій літературі та читанню. А у 2006 році Форум видавців у Львові запроваджує щорічну благодійну акцію "Подаруй дитині книжку!".

Зазначимо, що з 2008 року два тижні перед "Форумом видавців – дітям" триває "Читацький марафон", під час якого українські письменники відвідують львівські школи і проводять з ними конкурси, читання, дискусії тощо. А у 2011 році у зв'язку із розширенням формату і географії "Форум видавців – дітям" перейменовано у *Львівський міжнародний дитячий фестиваль*. Так, під час фестивалю організують акцію "Книжка від зірки", під час якої дітям читали уривки зі своїх улюблених книжок Святослав Вакарчук, Сашко Положинський, Ані Лорак, Руслана, Фома, Віталій Кличко, Василь Вірастюк, Катерина Серебрянська, Ліка Роман, Вова зі Львова, Тарас Чубай та багато інших.

Національний культурно-мистецький та музейний комплекс "Мистецький Арсенал" організує *Міжнародний фестиваль "Книжковий Арсенал"* як найбільшу подію в Україні, що об'єднує літературу і мистецтво. Мета "Книжкового Арсеналу" – створення актуального культурного контексту для книговидання і читання, та пропаганда широкого вибору художньої, дитячої і мистецької літератури. Зауважимо, що у програмі фестивалю: презентації нових видань та зустрічі з авторами; реалізація проекту "Обмін речовин" – публічні діалоги між відомими письменниками; поетичні читання, лекції, майстер-класи і дискусії; міжнародний колоквиум перекладачів "Політики репрезентації"; "Білі ворони" – виставка найкрасивіших дитячих книг із 40 країн світу, та стенд переможців міжнародного конкурсу "Мистецтво книги"; велика програма для великих і малих дітей; благодійний збір книжок для дітей-сиріт і позбавлених батьківської опіки, онкохворих дітей, дитячих лікарень та реабілітаційних центрів; друкарські майстерні, виставки графіки, ілюстрації [7].

Ми вважаємо, фахову підготовку редакторів дитячих освітніх видань необхідно здійснювати на основі здобутого досвіду книжкових заходів, які чітко доводять у своїх вимогах до редакторів наступне: виправляти потрібно не текстову форму, а сутнісну основу видання, яке розвиватиме те, що генетично закладено і вчити того, що вимагає загальноприйнята норма суспільства, де кожен вільний у виборі. Оскільки дитина розвивається відносно даної інформації, що відкриває їй певний напрям, то саме у редакторів дитячих освітніх видань повинна бути сформована професійна культура.

Формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань потребує взаємодії теоретичних, прикладних і практичних аспектів. Важливим для майбутнього фахівця є тісний зв'язок навчання з життям і в практичних конкретних, і в загальних аспектах. За таких умов книжкові виставки і ярмарки сприяють формуванню професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань.

Важливу роль у формуванні професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань виконують тематичні книжкові виставки, ярмарки, фестивалі. Наприклад, до Дня захисту дітей в Українському домі (м. Київ) проводять дитячий книжковий ярмарок, на якому видавництва з усієї України презентують свої книжки, де усі мають змогу придбати різноманітні видання. Особливістю цього заходу є те, що для дітей, позбавлених батьківської опіки, влаштовують благодійний ярмарок [8].

Висновки та перспективи. Вищезазначене дає можливість резюмувати наступне: обов'язковою складовою формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань є книжкові ярмарки та виставки; книжкові заходи дозволяють формувати якісно новий рівень представлення книги на українському та зарубіжному ринку; пропагувати культуру читання серед дітей і дорослих та їх спілкування з книгою загалом; збільшити популярність видавця чи автора.

Подальшу перспективу ми вбачаємо у розробці на державному рівні концепції формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Афонін О. Проблеми, що хвилюють українських видавців і книгорозповсюджувачів / О. Афонін // Вісник Книжкової палати. – 2008. – № 10 – С. 3–5.
2. Сенченко М. Шлях української книги в контексті світового книговидання / М. Сенченко // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 2 – С. 3–9.
3. Микитин Т. Книжкові виставки і ярмарки в Україні у системі пропагування книги та читання / Т. Микитин // Поліграфія і видавнича справа. – 2011. – № 2 – С. 59–64.

4. Книжкові ярмарки-виставки як головний інструмент реклами книги в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vdakk/2010_2/15.pdf.
5. Популяризація української книги за кордоном – один із напрямків роботи Держкомтелерадіо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244739910&cat_id=244277212.
6. Українські видавці привезли премію з книжкового ярмарку в Болоньї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vsiknygy.net.ua/news/zakordonni-novyny/26823/>.
7. Книжковий Арсенал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://artarsenal.in.ua/event85.html>.
8. У Києві відбувся дитячий книжковий ярмарок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vsiknygy.net.ua/news/5819/>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Afonin O. Problemy shcho khvyluyut' ukrayinskykh vydavtsiv i knygorozpovsyudzhuvachiv [Issues which Worry Ukrainian Editors and Book Distributors] / O. Afonin // Visnyk Knyzhkovoyi palaty [The Journal of Book Chamber]. – 2008. – № 10 – S. 3–5.
2. Senchenko M. Shlyakh ukrayinskoyi knygy v konteksti svitovogo knygovydannia [The Way of the Ukrainian Book in the Context of the World's Book Editing] / M. Senchenko // Visnyk Knyzhkovoyi palaty [The Journal of Book Chamber]. – 2007. – № 2 – S. 3–9.
3. Mykytyn T. Knyzhkovi vystavky i yarmarky v Ukrayini u systemi propaguvannia knygy i chytannia [Book Exhibitions and Fairs in Ukraine in the System of the Book and Reading Propaganda] / T. Mykytyn // Poligrafiya i vydavnycha sprava [Poligraphy and Editing]. – 2011. – № 2 – S. 59–64.
4. Knyzhkovi yarmarky-vystavky yak holovnyy instrument reklamy knygy v Ukrayini [Book Fairs-Exhibitions as the Main Instrument of the Book Advertisement in Ukraine] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vdakk/2010_2/15.pdf.
5. Populyaryzatsiya ukrayinskoyi knygy za kordonom – odyń iz napryamkiv roboty Derzhkomtelerađio [The Popularization of the Ukrainian Book Abroad as One of the Ways of the State TV and Radio Companys Work Directions] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244739910&cat_id=244277212.
6. Ukrayynski vydavtsi pryvezly premiyyu z knyzhkovoyi yarmaky v Bolonyi [Ukrainian Editors Brought the Award from the Book Fair in Bologna] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://vsiknygy.net.ua/news/zakordonni-novyny/26823/>.
7. Knyzhkovyy Arsenal [Book Arsenal] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://artarsenal.in.ua/event85.html>.
8. U Kyevi vidbyvsia dytyachyy knyzhkovyy yarmarok [The Child Book Fair Took Place in Kyiv] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://vsiknygy.net.ua/news/5819/>.

Матеріал надійшов до редакції 01.07. 2014 р.

Миколаенко Н. М. Виставки и ярмарки как основные формы реализации книжных мероприятий: к проблеме формирования профессиональной культуры будущих редакторов детских образовательных изданий.

В статье исследованы выставки и ярмарки как основные формы реализации книжных мероприятий. Определен культурно-просветительский и коммерческий характер книжных выставок и ярмарок. Охарактеризована важность взаимного сотрудничества рецензентов (учителей, методистов, специалистов издательской продукции, авторов), потребителей (учебные заведения, библиотеки, семьи, и тому подобное) и продуцентов (издательства, издательские фирмы и тому подобное) для формирования профессиональной культуры будущих редакторов детских образовательных изданий. Очерчена перспектива книжных мероприятий в популяризации детских образовательных изданий.

Ключевые слова: выставки, ярмарки, книжные мероприятия, профессиональная культура, будущие редакторы детских образовательных изданий.

Mykolaïenko N. M. Exhibitions and Fairs as Basic Forms of Realizing the Book Measures: to the Problem of Forming the Professional Culture of Future Editors of Children's Educational Editions.

The attempt to investigate exhibitions and fairs as basic forms of realizing book measures is done in the article. The importance of mutual collaboration of reviewers (teachers, methodists, specialists of publishing products, authors), users (educational establishments, libraries, families, and others) and producers (publishing houses, publishing firms and others) is described for forming the future editors' professional culture of children's educational editions. The prospect of book measures in popularization of children's educational editions is outlined. It is found out that the amount of representative measures, which take place within the framework of book fairs and fairs not only increases annually but also diversifies, that is instrumental in forming the professional culture of future editors of children's educational editions. It is noticed that book measures allow to form the brand new level of the book presentation on the Ukrainian and foreign market; to propagandize the culture of reading among children and adults and their socializing with a book on the whole; to increase popularity of a Ukrainian publisher or an author. Therefore the obligatory constituents of forming the professional culture of future editors of children's educational editions are book fairs and exhibitions. A subsequent prospect is seen in the development conception of forming the professional culture of future editors of children's educational editions at the state level.